

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΕΤΗΡΙΣ
ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Τόμος ΜΗ'

Κοσμητεία
ΜΑΡΙΟΥ Π. ΜΠΕΓΖΟΥ

Τιμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς
π. ΓΕΩΡΓΙΟΝ Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΝ
ΝΙΚΟΛΑΟΝ Γ. ΞΕΞΑΚΗΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 2013

ΕΙΡΗΝΗΣ Π. ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗ
Ἐπ. Καθηγήτριας Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Δικηγόρου στὸν Ἄρειο Πάγο

Ο 32^{ΟΣ} ΚΑΝΟΝΑΣ
ΤΗΣ ΠΕΝΘΕΚΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ
ΩΣ ΑΥΘΕΝΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΚΟΥ ΣΧΟΛΙΟΥ ΣΤΟ ΜΑΤΘ. 26:29

Ἀνάτυπον
ἐκ τῆς ΕΕΘΣΠΑ
Τόμος ΜΗ' (2013)

ΑΘΗΝΑΙ 2013

Ο 32^{ος} ΚΑΝΟΝΑΣ ΤΗΣ ΠΕΝΘΕΚΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ
ΣΥΝΟΔΟΥ ΩΣ ΑΥΘΕΝΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΚΟΥ ΣΧΟΛΙΟΥ ΣΤΟ ΜΑΤΘ. 26:29*

ΥΠΟ

ΕΙΡΗΝΗΣ Π. ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗ

Έπ. Καθηγήτριας Πανεπιστημίου Αθηνών
Δικηγόρου στὸν Ἄρειο Πάγο

Ἡ ἐξηγητικὴ παράδοση τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἐρμηνεία τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἶναι ἄμεσα ἐξαρτημένη ἀπὸ τὴν Ἱερά Παράδοση, μέρος τῆς ὁποίας εἶναι καὶ οἱ ἱεροὶ κανόνες. Ἀπὸ τὴ μορφολογικὴ καὶ ὑφολογικὴ παρατήρηση τῶν ἱερῶν κανόνων, διαπιστώνει κανεὶς ὅτι ἐμπεριέχουν ἀγιογραφικὰ χωρία εἴτε ὡς ὑπονοούμενα, εἴτε ὡς σημααινόμενα¹, εἴτε ὡς

* Εἰσήγηση ἐκφωνηθεῖσα στὸ Διεθνὲς Ἐπιστημονικὸ Συνέδριο ποῦ ὀργάνωσε τὸ Τμῆμα Κοινωνικῆς καὶ Ποιμαντικῆς Θεολογίας τοῦ Ἄριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μὲ γενικὸ θέμα «Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος 1600 ἔτη (407-2007)» (22-25 Νοεμβρίου 2007).

1. Βλ. γιὰ παράδειγμα τὸν 21ο κανόνα τῆς Συνόδου τῆς Γάγγρας. Ὡς ὑπονοούμενο τοῦ Ἐβρ. 13:4 («Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσιν καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος») δίδει τὴ διατύπωση «γάμου σεμνὴν συνοίκισιν τιμῶμεν». Ὡς σημααινόμενα τῶν διατυπώσεων «κατὰ τὰς Γραφάς», «παρὰ τὰς Γραφάς», «τὰ παραδοθέντα ὑπὸ τῶν θείων Γραφῶν» λογίζονται μιὰ σειρά ἀγιογραφικῶν διδασκαλιῶν καὶ ἠθικῶν ἐπιταγῶν (Γ. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων*, [Ἀθήνησιν 1852] ἐκδ. Γρηγόρης, Ἀθήνα 1992, τόμ. 1-6, ἐδῶ: τόμ. 3, σελ. 117 - 118 στὸ ἐξῆς ἢ ἐκδοση θὰ δηλώνεται ΡΠ1-6). Γιὰ τὴν ἔννοια τοῦ σημαινομένου βλ. ἀντὶ ἄλλων F. Saussure, *Course in general linguistics [1916]*, (translated by R. Harris), Duckworth, London 1983, σελ. 67, C. S. Peirce, *Collected Writings* (volumes 1-8), Harvard University Press, Cambridge 1931-1958, ἐδῶ: vol. 2, σελ. 172, 228, L. Hjelmslev, *Prolegomena to a theory of Language*, (translated by F. Whitfield), University of Wisconsin Press,

ρητῶς ἀναφερόμενα αὐτολεξεῖ ἢ κατὰ παράφραση. Τὰ ἀγιογραφικὰ ἀποσπάσματα χρησιμεύουν στὴ νομοτεχνικὴ διάρθρωση τῶν ἱερῶν κανόνων μὲ διάφορους τρόπους. Κάποιες φορές παρατίθενται δίπλα σὲ λέξεις, φράσεις ἢ διατυπώσεις γιὰ νὰ λειτουργήσουν ὡς ἐρμηνευτικὰ κλειδιά τοῦ ἐννοιολογικοῦ πλαισίου τους². Δὲν εἶναι λίγες οἱ περιπτώσεις ποὺ ἀπλῶς κοινοποιοῦν ἓναν πρωτεύοντα κανόνα δικαίου, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ «λογικὸν πρότερον»³ τῆς θεσπιζόμενης ἢ ἐπικυρούμενης κυρωτικῆς ρύθμισης, ἢ ἀνάγουν μιὰ ἀγιογραφικὴ διδασκαλία σὲ γενικὴ ἀρχὴ δικαίου⁴. Σχεδόν, ὅμως, πάντα συγκροτοῦν μόνον τοὺς ἢ συνδυαζόμενα καὶ μὲ ἄλλα στοιχεῖα τοῦ κανόνα τὸν δικαιολογητικὸ λόγον τῆς κανονικῆς ρύθμισης (ratio legis)⁵ ἢ τῆς θεολογικῆς

Madison 1961, σελ. 49, K. Silverman, *The subject of Semiotics*, Oxford University Press, New York 1983, σελ. 15, G. Kress and Thei van Leeuwen, *Reading Images: The Grammar of Visual Design*, Routledge, London 1996, σελ. 40-41.

2. Βλ. γιὰ παράδειγμα τὴν περιεχόμενη στὸν 2ο κανόνα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (στοῦ ἐξῆς: Α'2) διατύπωση ἀπὸ τὸ Παροιμ. 26:11 «ἐπὶ τὸν οἰκεῖον ἔμετον ἀναδραμόντες ὡς κύνες» ὡς σημειολογικὸ στοιχεῖο τῆς ἀπαξίας τῆς συμπεριφορᾶς τῶν πεπτωκότων στρατιωτῶν, «τῶν ἀποταξαμένων καὶ πάλιν εἰς τὸν κόσμον ἀναδραμόντων» (ἐπιγραφικὴ περιληψὴ ἀπὸ τὴν ἐκδοση τοῦ P.-P. Joannou (Joannou, *Fonti, Fascicolo ix, Discipline Generale Antiqua II- IX s.*, Roma 1962, σελ. 33).

3. Βλ. γιὰ παράδειγμα τὴ διατύπωση «Μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεῖς εἰς κρῖμα ἐμπέση καὶ παγίδα τοῦ δαβόλου» στὸν Α'2 (ΡΠ2, σελ. 117). Ἡ κλασικὴ διάκριση τῶν κανόνων δικαίου σὲ πρωτεύοντες καὶ δευτερεύοντες διδάσκεται ἀπὸ τὸν K. Binding. Οἱ δευτερεύοντες ἔχουν ὑποθετικὸ χαρακτήρα. Ἡ ὑπόθεση ὀνομάζεται πραγματικὸ τοῦ κανόνα καὶ ἡ ἀπόδοση ἐννομη συνέπεια. Οἱ πρωτεύοντες προηγοῦνται λογικὰ ἀπὸ τοὺς δευτερεύοντες, δὲν ἔχουν ὑποθετικὸ χαρακτήρα καὶ διακρίνονται σὲ ἀπαγορευτικούς, ἐπιτακτικούς καὶ ἐπιτρεπτικούς. Ἄν καὶ οἱ πρωτεύοντες κανόνες δὲν λείπουν ἀπὸ τὰ σύγχρονα δίκαια, τὶς περισσότερες φορές δὲν βρίσκονται ρητῶς ἐκφρασμένοι στὰ νομοθετικὰ κείμενα ἀλλὰ κρύβονται πίσω ἀπὸ τοὺς δευτερεύοντες (Π. Σούρλα, *Θεμελιώδη ζητήματα τῆς μεθοδολογίας τοῦ δικαίου*, ἐκδ. Ἄντ. Σάκκουλα, Ἀθήνα-Κομοτηνὴ 1986, σελ. 106-107). Βλ. καὶ θεώρηση τῶν πρωτευόντων κανόνων δικαίου ὡς νοητῶν ὄντων στὸ χῶρον τοῦ δικαίου τῆς Ἐκκλησίας (Γ. Πουλῆ, *Ἐκκλησιαστικὸ Ποινικὸ Δίκαιο. Δοκιμὲς πολλαπλῆς ἀνάγνωσης*, ἐκδ. Σάκκουλα, Ἀθήνα-Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 46-47).

4. Βλ. γιὰ παράδειγμα τὴ διατύπωση «τὸ γὰρ Σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον γενέσθαι ἐκδιδασκόμεθα» ποὺ ἀπαντᾶται στὸν ΣΤ'88 (ΡΠ2, σελ. 511). Οἱ γενικὲς ἀρχὲς δικαίου εἶναι διατυπωμέναι στὸ κείμενο τοῦ νόμου, ἐδῶ στὴν Ἁγία Γραφή καὶ στοὺς ἱεροὺς κανόνες, γενικὲς καταστατικὲς συνήθως ἀρχές, ποὺ ρυθμίζουν ἐννομες σχέσεις, καὶ ἀποβλέπουν λιγότερο στὴ διευθέτηση συγκεκριμένων περιπτώσεων καὶ περισσότερο στὴ χάραξη γενικῶν κατευθύνσεων, τὶς ὁποῖες θὰ ἀκολουθήσουν οἱ διάφοροι κανόνες δικαίου γιὰ νὰ ρυθμίσουν τὶς ἐπιμέρους πτυχὲς τῶν ἐννόμων αὐτῶν σχέσεων. Βλ. Π. Σούρλα, *Θεμελιώδη ζητήματα τῆς μεθοδολογίας τοῦ δικαίου*, σελ. 93.

5. Ἡ ratio legis στὰ σύγχρονα δίκαια εἶναι πάντα ἐξῶ ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ νόμου, στὸ πεδίο τῶν ἀρχῶν ποὺ διατρέχουν ὅλη τὴν ἐννομη τάξη καὶ τῆς προσδίδουν ἀξιολογικὴ ἀλληλου-

- ἠθικοποιμαντικῆς διδασκαλίας τῆς⁶. Ἡ χρήση τῶν βιβλικῶν χωρίων σὰ κανονικὰ κείμενα μπορεῖ νὰ εἶναι πρόδηλη ἢ νὰ συνάγεται κατόπιν ἐρμηνευτικῆς ἐπεξεργασίας τῶν ἐπ' αὐτῶν κανονικῶν σχολίων.

Ἐνα τέτοιο παράδειγμα ἔμμεσης ἀναφορᾶς σὲ εὐαγγελικὸ χωρίο ἀποτελεῖ ἡ συμπερίληψη στὸ κείμενο τοῦ ΣΤ'32⁷ ἐνὸς ἀποσπάσματος χρυσοστομικοῦ σχολίου στὸ Ματθ. 26:29. Οἱ Πατέρες τῆς Πενθέκτης δὲν παραθέτουν τὸ εὐαγγελικὸ χωρίο ἀλλὰ τὴν ἐρμηνεία τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ἡ ὁποία περιέχεται στὸ ΠΒ' κεφάλαιο τοῦ ὑπομνήματός του στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο⁸. Τὸ παράδειγμα τοῦ ΣΤ'32 βοηθᾷ στὴν κατανόηση τῆς ὀρθόδοξης ἀντίληψης περὶ τῆς εἰδολογικῆς ἐνόητας τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως ὅπου ἡ Ἱερὰ Παράδοση εἶναι τὸ ὅλον καὶ ἡ Ἁγία Γραφή μέρος τοῦ ὅλου, καὶ ἀξίζει τὸν κόπο νὰ ἐρευνηθεῖ περαιτέρω, ἀφοῦ προηγουμένως σημειωθοῦν τὰ ἑξῆς:

α) Οἱ ἱεροὶ κανόνες ἔχουν σωτηριολογικὸ χαρακτήρα⁹. Τὸ κανονικὸ ἀδίκημα εἶναι σύμφωνα μὲ τὴ διδασκαλία του ψυχικὸ ἀρρώστημα¹⁰. Ἡ ἔννοια τοῦ ψυχικοῦ ἀρρωστήματος, ὅπως καὶ τὰ προστατευόμενα ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς κανόνες ἔννομα ἀγαθὰ ἔχουν πνευματικὸ περιεχόμενο. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ προβλεπόμενες ποινὲς σχετίζονται μὲ τὴν θεία Εὐχαριστία. Ἡ πὸ συνήθης πνευματικὴ ποινὴ εἶναι ὁ ἀφορισμὸς ἢ ἀκοινωνησία, ἡ ἀποχή δηλαδὴ ἀπὸ τὴ μετοχή στῆς Θείας Κοινωνίας¹¹. Οἱ κανονικὲς προβλέψεις ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν αἰσθητὴ πλευρὰ τοῦ εὐχαριστιακοῦ μυστηρίου καὶ τὴν προσήκουσα μετοχή καὶ χρήση τῆς Θείας Κοινωνίας δὲν ἐπιδέχονται τὴν ἄσκηση ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας¹². Τὰ αἰσθητὰ σημεῖα τοῦ μυστηρίου εἶναι ἡ ἐπίκληση,

για βλ. Π. Σούρλα, *Justi atque injusti scientia, Μία εἰσαγωγή στὴν ἐπιστήμη τοῦ δικαίου*, ἐκδ. Ἄντ. Σάκκουλα, Ἀθήνα-Κομοτηνὴ 1995, σελ. 177.

6. Εἰρ. Χριστινάκη-Γλάρου, *Κριτικὴ ἀποκατάσταση καὶ χρῆση τοῦ Α' Τιμ. 3:6 στοὺς ἱεροὺς κανόνες*, [Νομοκανονικὴ Βιβλιοθήκη 24], ἐκδ. Ἐπέκταση, Κατερίνη 2009, σελ. 17.

7. Οἱ κανόνες τῆς Πενθέκτης σημαίνονται στὴν παρούσα μὲ τὴν ἔνδειξη ΣΤ'.

8. Τὸ κείμενο λαμβάνεται ἀπὸ τὴν ΠΒ' ὁμιλία τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου στὸ ὑπόμνημά του «εἰς τὸν ἄγιον Ματθαῖον τὸν Εὐαγγελιστὴν» (PG 58, 737-745). Γενικὰ γιὰ τὸν τρόπο χρήσης καὶ ἀξιοποίησης τῶν καινοδιαθηκικῶν κειμένων στὸ ἐξηγητικὸ ἔργο τοῦ Χρυσοστόμου βλ. Π. Ἀνδριόπουλου, «Τὸ κείμενο τῆς Καινῆς Διαθήκης ὡς ἐρμηνευτικὴ ἀρχὴ στὸ ἐξηγητικὸ ἔργο Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου», *Θεολογία* 60 (1989) 476-492, 600-653.

9. Π. Χριστινάκη, *Τὰ ὑποκειμενικὰ στοιχεῖα τοῦ ἀδίκου κατὰ τοὺς ἰ. κανόνες*, Ἀθήνα 1986, σελ. 100-109.

10. Π. Χριστινάκη, *Τὰ ὑποκειμενικὰ στοιχεῖα τοῦ ἀδίκου*, σελ. 94-100.

11. Βλ. γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ ἀντὶ ἄλλων, Βλ. Φειδᾶ, «Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀκοινωνησία μετὰ τὴν ἐπιτιμίαν καὶ ποινῆς», *Ἐκκλησία* 71 (1994) 684-690.

12. 3ος Ἀποστολικὸς κανόνας (στὸ ἑξῆς οἱ Ἀποστολικοὶ κανόνες δίδονται σὲ σύντμηση

ὁ ἔνζυμος ἄρτος, ὁ οἶνος καὶ τὸ ζέον¹³. Ἡ μόνη ἐξαιρέση πού ἐπιτρέπεται εἶναι ἡ ἐξ «ἀνάγκης μεγάλης» χρησιμοποίηση μὴ θερμοῦ ὕδατος¹⁴. Συναφῆς πρὸς αὐτὴ τὴν σκοπιμότητα εἶναι καὶ ὁ κανόνας πού ἀπαγορεύει στοὺς πιστοὺς νὰ μεταλαμβάνουν ἀπὸ τὶς μερίδες τῶν ἄρτων τῆς προσκομιδῆς¹⁵. Ἀπαγορεύεται ἡ ἀνάμειξη τῶν μερίδων μὲ τὴ Θεία Κοινωνία πρὸς αὐξήση τῆς ὕλης τῆς, διότι ἂν καὶ ἐνώνονται μὲ τὰ Τιμία Δῶρα, δὲν γίνονται οἱ ἴδιες σῶμα τοῦ Χριστοῦ «αὐτόχρομα»¹⁶. Τὸ δογματικὸ θεμέλιο αὐτῶν καὶ ἄλλων αὐστηρῶν κανονικῶν ρυθμίσεων εἶναι ἡ πίστη στὴν πραγματικότητα τῆς μεταβολῆς τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου σὲ σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ¹⁷.

β) Ὁ ΣΤ'32 ἐντάσσεται στὴν κατηγορία τῶν κανόνων τῆς Πενθέκτης πού ρυθμίζουν τὰ περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Καταδικάζει ἄμεσα τὸ ἀρμένικο ἔθιμο, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο δὲν ἀναμειγνύεται ὕδωρ στὸν οἶνο κατὰ τὸ μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας καὶ κάνει μνεῖα στὴν αἵρεση τῶν Ὑδροπαραστατῶν, οἱ ὁποῖοι τελοῦσαν τὴ Θεία Εὐχαριστία μόνο μὲ ὕδωρ¹⁸. Ἡ καταδικὴ τῶν Ὑδροπαραστατῶν δὲν εἶναι ὁ ἄμεσος στόχος τοῦ κανόνα. Αὐτὸ εἶναι εὐλογο, ἀφοῦ ἡ αἵρεση τῶν Ὑδροπαραστατῶν, μὲ αἰρεσιάρχη τὸν Τατιανὸ Σύρο, μαθητὴ τοῦ ἀπολογητῆ Ἰουστίνου εἶχε ἀπασχολήσει τὴν Ἐκκλησία ἀπὸ τὸν 2ο μέχρι καὶ τὸν 4ο αἰώνα¹⁹. Ὡστόσο, ἔμμεσα ἡ Πενθέ-

ὡς Ἀποστ.), ΡΠ2, σελ. 4, Ἀποστ. 4, ΡΠ2, σελ. 6, ΣΤ'28, ΡΠ2, σελ. 365-366, ΣΤ'32, ΡΠ2, σελ. 373-374, ΣΤ'57, ΡΠ2, σελ. 437, ΣΤ'99, ΡΠ2, σελ. 543 καὶ 37(44) κανόνας τῆς Συνόδου τῆς Κερθραγένης τοῦ 419, ΡΠ3, σελ. 400.

13. Ἰ. Καρμίρη, *Δογματικὴ*, ἐκδ. Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν [1964], Ἀθῆναι 1995 (ἀνάτ.), σελ. 328, Μ. Γεδεών, *Κανονικαὶ Διατάξεις, ἐπιστολαί, λύσεις, θεσπίσματα τῶν ἀγιοτάτων Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως*, τόμ. δεύτερος, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1889, σελ. 240, Χ. Ἀνδρούτσου, *Δογματικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, ἐκδ. Ἀστήρ, Ἀθῆναι 1992, σελ. 342.

14. Νικηφόρος Κωνσταντινουπόλεως, κανόνας 13, ΡΠ4, σελ. 428.

15. Κατὰ τὸν ΣΤ'28 ὀρίζεται ὅτι ἡ Θεία Κοινωνία δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναμειγνύεται μὲ ἄλλα εἶδη (ΣΤ'28, ΡΠ2, σελ. 365-366).

16. *Πηγάλιον*, σελ. 243, ὑποσ. 2. Ἐπιτρέπεται κατὰ ἀγιορείτικη συνήθεια ἡ ἀνάμειξη τῶν μερίδων μόνο κατὰ τὴν κατάλυση τοῦ ἱερέα καὶ ἀφοῦ ἔχουν κοινωνήσει ὅλοι οἱ πιστοί.

17. Εἰρ. Χριστινάκη-Γλάρου, «Μετουσίωση» ἢ «Μετουσία», *Ἡ περὶ μεταβολῆς τῶν Τιμίων Δώρων διδασκαλία τῆς Συνόδου τοῦ Ἰασίου (1642/ 1643) ὑπὸ τὸ φῶς τῆς κανονικῆς Παραδόσεως*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2007, σελ. 28-38.

18. ΣΤ'32, ΡΠ2, σελ. 373-374. Πρβλ. καὶ Βαλσαμών, Ἀπόκρισις ΙΑ', ΡΠ4, σελ. 464-465, ὁ ὁποῖος συνδέει τὴν ἐκχυση θερμοῦ ὕδατος στὸν οἶνο μὲ τὸν «καιρὸν τοῦ σωτηρίου πάθους» τοῦ Χριστοῦ. Τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα ὡς «ζωοποιᾶ» καὶ «ζέοντα ἐκ τοῦ ζωοποιῶ τεθεωμένου σώματος».

19. Π. Χρήστου, *Ἑλληνικὴ Πατρολογία Β'. Περίοδος Διωγμῶν*, ἐκδ. Κυρομάνος, Θεσσαλονίκη 1991, σελ. 600-611.

κτη ἐπιβεβαιώνει τὸν αἰρετικὸν χαρακτήρα τῆς διδασκαλίας τους, γὰρ τὸν ὁποῖο εἶχε ἀποφανθεὶ τελεσίδικα ἢ Ἐκτῆ Οἰκουμενικῆ Σύνοδος ἀναθεματίζοντας τους²⁰. Μιὰ ἀμεσότερη καταδίκη τους, σὲ σχέση μετὴν περὶ Βαπτίσματος διδασκαλία τῶν Ὑδροπαραστατῶν πραγματοποιεῖται μετὴν ἐπικύρωση τοῦ πρώτου κανόνα τοῦ Μ. Βασιλείου²¹, ὁ ὁποῖος μετὰ ἀπόφαση τῆς Πενθέκτης λαμβάνει πλέον οἰκουμενικὸν κύρος καὶ συγκατελέγεται στὸ corpus τῶν ἱερῶν κανόνων²². Ἀνάμεσα στοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ποὺ πολέμησαν αὐτὴ τὴν αἵρεση²³ ἦταν καὶ ὁ ἱερός Χρυσόστομος²⁴.

Οἱ ἀνωτέρω ἐπισημάνσεις δημιουργοῦν ἓνα σαφὲς περιγράμμα ἀνάλυσης καὶ ἐρμηνείας τοῦ περιεχόμενου στὸν ΣΤ'32 χρυσοστομικοῦ σχολίου στὸ Ματθ. 26:29. Στὴν ἀρχὴ τοῦ κανόνα παρατίθεται τὸ ἱστορικὸ του, ἢ πραγματικὴ δηλαδὴ κατάσταση ποὺ ἀντιμετώπισε ἡ Ἐκκλησία διὰ τῆς θεσπίσεώς του. Σύμφωνα μετὰ αὐτὸ τὸ ἱστορικὸ, στὴν χώρα τῶν Ἀρμενίων οἱ ἱερεῖς κατὰ τὴν τέλεση τῆς Θείας Εὐχαριστίας δὲν ἀναμείγνυαν μετὰ ζέον τὸν οἶνο. Οἱ Ἀρμένιοι γιὰ νὰ θεμελιώσουν θεολογικὰ αὐτὴ τους τὴν ἐπιλογὴ ἐπικαλοῦντο ἓνα πολὺ συγκεκριμένο χρυσοστομικὸν σχόλιο ἐπὶ τοῦ Ματθ. 26:29.

Ὁ ἀνωτέρω εὐαγγελικὸς στίχος ἔπεται τῶν ἰδρυτικῶν λόγων τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ ἔχει ὡς ἐξῆς: «λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ πίνω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς μου». Οἱ Πατέρες τῆς Πενθέκτης δὲν εἰσάγουν στὸ κείμενο τοῦ ΣΤ'32 τὸ ἀγιογραφικὸ αὐτὸ χωρίο, ἀλλὰ ἀρκοῦνται στὸ χρυσοστομικὸν σχόλιο ἐπ' αὐτοῦ, τὸ ὁποῖο παραθέτουν σχεδὸν αὐτολεξεὶ «Τίνος ἔνεκεν οὐχ ὕδωρ ἔπιεν ἀναστάς, ἀλλ' οἶνον; ἄλλην αἵρεσιν πονηρὰν πρόβριζον ἀνασπῶν· ἐπειδὴ γὰρ εἰσὶ τινες ἐν τοῖς μυ-

20. Στὴν 11ῃ Συνεδρία τῆς Ἐκτῆς Οἰκουμενικῆς ἀναγνώσθηκε «συνοδικὸν γράμμα» τοῦ Σωφρονίου Ἱεροσολύμων, τὸ ὁποῖο καταδίκασε καὶ ἀναθεμάτισε τοὺς ὑδροπαραστάτες (ACO 2.2.1, σελ. 484). Στὴν 13ῃ Συνεδρία, ἡ Σύνοδος ἀποφαίνεται: «διεσκεψάμεθα δὲ καὶ τὰ συνοδικὰ Σωφρονίου τοῦ τῆς ὁσίας μνήμης γενομένου [πατριάρχου] <ἀρχιεπισκόπου> τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως, καὶ ταῦτα εὐρηκότες τῇ ἀληθεῖ πίστει συμβαίνοντα καὶ ταῖς ἀποστολικαῖς καὶ τῶν ἁγίων καὶ ἐκκρίτων πατέρων διδασκαλαῖς ἐφάμιλλα ὡς ὀρθόδοξα ἐνεκρίναμεν καὶ ὡς ἐπωφελῆ ὄντα τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ παραδεξάμεθα καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνταγῆναι ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν δίκαιον εἶναι ἐκρίναμεν» (ACO 2.2.2, σελ. 580).

21. Στὸ ἐξῆς οἱ κανόνες τοῦ Μεγάλου Βασιλείου θὰ δίδονται σὲ σύντμηση ὡς «Μ. Βασ.».

22. Βλ. ΣΤ'2, ΡΠ2, σελ. 309, Μ. Βασ. 1, ΡΠ3, σελ. 88-95.

23. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι οἱ Εἰρηναῖος Λουγδούνων, Ἰππόλυτος Ρώμης, Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς, Εὐσέβιος Καισαρείας, Ἐπιφάνιος Κύπρου, Θεοδώρητος Κύρου, καὶ Μ. Βασίλειος (Π. Χρήστου, *Ἑλληνικὴ Πατρολογία Β'*, σελ. 611).

24. Πρβλ. Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Εἰς Ἀ' Τιμόθεον Δ', ιβ'*, PG 62,557- 564.

στηρίοις ὕδατι κεχηρημένοι, δεικνύς ὅτι καὶ ἡνίκα τὰ μυστήρια παρέδωκε, καὶ ἡνίκα ἀναστάς, χωρὶς μυστηρίων ψιλὴν τράπεζαν παρετίθετο, οἶνω ἐχορήτο ἐκ τοῦ γεννήματος, φησί, τῆς ἀμπέλου· ἀμπελος δὲ οἶνον, οὐχ ὕδωρ γεννᾷ.»²⁵.

Γιὰ νὰ γίνεῖ ἀντιληπτό τὸ νόημα καὶ ἡ σκοπιμότητα τῆς παραθέσεως αὐτοῦ τοῦ συγκεκριμένου χρυσοστομικοῦ ἀποσπάσματος πρέπει σὲ ἓνα πρῶτο ἐπίπεδο ἀνάλυσης νὰ ἐξεταστεῖ στὴ συνάφεια τοῦ πρωτοτύπου συγκεκριμένου. Ὁ Χρυσόστομος, στὸ ὑπόμνημά του λίγο πρὶν παραθέσει τὸ ἀνωτέρω σχόλιο προβαίνει σὲ μιὰ εὐστοχη ἐρμηνευτικὴ προσέγγιση τῆς ὑπόσχεσης πού ἔδωσε ὁ Χριστὸς στοὺς μαθητές του κατὰ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο²⁶, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸ δὲν θὰ ἦταν τὸ τελευταῖο τους γεῦμα, ἀλλὰ θὰ ἀκολουθοῦσε καὶ ἄλλο, ὅπου θὰ ἔπινε μαζί τους «καινὸν» κρασί στὴ Βασιλεία τοῦ Πατέρα Του²⁷.

Συγκεκριμένα, ὁ ἅγιος Ἰωάννης διδάσκει ὅτι ὁ Χριστὸς, ἀφοῦ μίλησε γιὰ τὸ Πάθος του στοὺς Μαθητές, θέλησε νὰ ὑπαινιχθεῖ τὴν Ἀνάστασή του, κἀνοντας λόγο γιὰ τὴ Βασιλεία²⁸. Ὅμως, ἀντὶ ὁ Ἰησοῦς νὰ προφητεῦσει ρητῶς τὸ μελλοντικὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεώς Του, προλέγει τὴ μετὰ τὴν Ἀνάσταση συνάντησή Του μὲ τοὺς μαθητές σὲ ἓνα κοινὸ ἑορταστικὸ δεῖπνο. Ἀντὶ νὰ μιλήσει γιὰ τὴν ἑορτὴ κάνει λόγο γιὰ τὰ μεθεόρτια. Ὡστόσο, κάθε μεθεόρτιο συμβάν ἀποκτᾷ νόημα χάρις σὲ αὐτὴ καθαυτὴ τὴν ὑπαρξὴ τῆς ἑορτῆς. Ἔτσι, ὁ Χρυσόστομος διδάσκει ὅτι ἡ Ἀνάσταση εἶναι ἓνα ἱστορικὸ, πραγματικὸ καὶ βέβαιον γεγονός.

Ὁ ἅγιος Πατέρας διεισδύει ἀκόμη περισσότερο στὸ νόημα τοῦ εὐαγγελικοῦ χωρίου καὶ ἐξηγεῖ γιὰ τὸ κρασί πού ἔμελλε νὰ πιεῖ ὁ Χριστὸς μὲ τοὺς μαθητές του ὀνομάζεται «καινόν»: Ὁ Ἀναστημένος Κύριος δὲν ἤπινε τὸ κρασί ἀπὸ ἀνάγκη ἀφοῦ τὸ σῶμα του ἦταν ἀφθαρτὸ καὶ ἀθάνατο, ἀλλὰ γιὰ

25. ΣΤ'32, ΡΠ3, σελ. 373.

26. Ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος ἦταν ἓνα φιλικὸ ἑορταστικὸ γεῦμα, ἐβραϊστὶ καλούμενο Chaburah (Γ. Φύλια, *Λειτουργικὴ*, τόμ. Α', ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2006, σελ. 130-131).

27. Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Εἰς Ματθαῖον ΠΒ'*, PG 58,739: «Ὁρᾶς ὅση γέγονε σπουδὴ, ὥστε αἰεὶ ἀναμιμνήσκεσθαι, ὅτι ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν; Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλον οἱ περὶ Μαρκίωνα καὶ Οὐαλεντίνου καὶ Μανιχαῖον φύεσθαι, ταύτην ἀρνούμενοι τὴν οἰκονομίαν, διηνεκῶς ἀναμιμνήσκει τοῦ πάθους καὶ διὰ τῶν μυστηρίων, ὥστε μηδὲνα παραλογισθῆναι· ὁμοῦ μὲν σώζων, ὁμοῦ δὲ παιδεύων διὰ τῆς ἱεράς τραπέζης ἐκείνης. Καὶ γὰρ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν τοῦτο. Διὸ καὶ ὁ Παῦλος τοῦτο ἄνω καὶ κάτω στρέφει. Εἶτα ἐπειδὴ παρέδωκε, φησὶν: Οὐ μὴ πῖω ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου ταύτης ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρός μου».

28. Ὁ.π.: «Ἐπειδὴ γὰρ περὶ πάθους αὐτοῖς καὶ σταυροῦ διελέχθη, καὶ τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως πάλιν εἰσάγει λόγον, βασιλείας εἰς μέσον ἀναμνήσας, καὶ τὴν ἀνάστασιν οὕτω τὴν ἑαυτοῦ καλέσας».

νά γνωστοποιηθεῖ ἡ Ἀνάστασις: «Τί δέ ἐστι, Καινόν; Καινῶς, τουτέστι ξένως, οὐ σῶμα παθητὸν ἔχων, ἀλλ' ἀθάνατον λοιπὸν καὶ ἄφθαρτον, καὶ οὐ δεόμενον τροφῆς. Οὐ τοίνυν διὰ χρείαν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔφαγέ τε καὶ ἔπιεν· οὐδὲ γὰρ ἐδεῖτο λοιπὸν τὸ σῶμα τούτων· ἀλλὰ δι' ἀναστάσεως πληροφoρίαν»²⁹. Τὸ ἐπίθετο «καινός» ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὸν Χρυσόστομο μὲ ἐπιρρηματικὴ διατύπωση, ἦτοι «καινῶς, τουτέστι ξένως». Ἐνῶ δὲν ἀλλάζει ἡ οὐσία τοῦ οἴνου, ἡ πρόσληψη καὶ ἀφομοίωσή του ἀπὸ τὸ Κυριακὸ ἀναστημένο σῶμα δὲν γίνεται μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πού γινόταν ἀπὸ τὸ πρὸ τοῦ Πάθους σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τώρα πλέον ὁ οἶνος ἀκολουθεῖ μία ξένη πρὸς κάθε προηγούμενο καὶ μὴ δυνάμενη νὰ ἐξηγηθεῖ μυστηριώδη τύχη. Ἡ παρατήρηση αὐτὴ ἔχει διττὴ χρησιμότητα. Πρῶτον, ὑπογραμμίζει τὴν τέλεια ἀνθρώπινη φύση πού ἔφερε τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ σὲ ὅλη τὴ διάρκειά τῆς ἐπιγείας ζωῆς του. Δεύτερον, διδάσκει τὴ διὰ τῆς Ἀναστάσεως τροπὴ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν ἀφθαρσία καὶ τὴν ἀθανασία.

Μετὰ ἀπὸ τὴν ἀποσαφήνιση τῆς ἔννοιας τοῦ «καινοῦ» οἴνου ὁ ἱερός Πατέρας παραθέτει στὸ ὑπόμνημά του τὸ ἐξηγητικὸ χωρίο πού χρησιμοποιεῖ αὐτούσιος ὁ ΣΤ'32. Τὸ χωρίο αὐτὸ ξεκινᾷ μὲ ἓνα ἐρώτημα: «Τίνος ἔνεκεν οὐχ ὕδωρ ἔπιεν ἀναστάς, ἀλλ' οἶνον;». Ὁ ἱερός Πατὴρ ἀπαντᾷ κἀνοντας μιὰ ὀξυδερκῆ ὑπόμνηση τῆς παντογνωσίας τοῦ Χριστοῦ. Τὸ ἱστορικὸ του παρὸν εἶναι ὁ τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τοῦ μέλλοντος. Ὁ Χριστὸς ἦπτε κρασί μὲ τοὺς μαθητές του, σὲ μιὰ ἀπλὴ τράπεζα, καὶ χωρὶς ἡ πόση νὰ ἔχει μυστηριακὸ χαρακτήρα, γιὰ νὰ ξεριζώσῃ μιᾶς καὶ διὰ παντός μιὰ μελλούμενη πονηρὰ αἵρεση. Ὁ Χρυσόστομος δὲν κατονομάζει τὴν αἵρεση τῶν Ὑδροπαραστατῶν ἀλλὰ τὴν προσδιορίζει περιγραφικῶς: εἶναι ἐκεῖνοι πού χρησιμοποιοῦν στὸ εὐχαριστιακὸ μυστήριον μόνο ὕδωρ³⁰.

Οἱ Πατέρες τῆς Πενθέκτης ὀρίζουν ρητῶς ὅτι στὸν παρόντα κανόνα θὰ ἀποκαλύψουν «ὀρθοδόξως τὴν τοῦ Πατρὸς διάνοιαν». Ἀκολουθεῖ, λοιπὸν, μιὰ σύντομη ἀλλὰ καιρία ἐρμηνεία τοῦ χρυσοστομικοῦ σχολίου. Πρῶτα καταφεύγουν στὴν ἱστορικὴ ἐρμηνευτικὴ μέθοδο σημειώνοντας ὅτι ὁ ἅγιος Ἰωάννης προέβη στὸ ἀνωτέρω σχόλιο ὄχι γιὰ νὰ καταπολεμήσῃ τὴν ἀνορθόδοξη πρακτικὴ τῶν Ἀρμενίων, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν αἵρεση τῶν Ὑδροπαραστατῶν, γιὰ τοὺς ὁποίους παραθέτουν ἐλάχιστα ἐπεξηγηματικὰ σχό-

29. Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Εἰς Ματθαῖον ΠΒ'*, PG 58,740.

30. Ὁ.π.: «Καὶ τίνος ἔνεκεν οὐχ ὕδωρ ἔπιεν ἀναστάς, ἀλλ' οἶνον; Ἄλλην αἵρεσιν πονηρὰν πρόβριζον ἀνασπῶν. Ἐπειδὴ γὰρ εἰσὶ τινες ἐν τοῖς μυστηρίοις ὕδατι κεχρημένοι, δεικνύς ὅτι καὶ ἡνίκα τὰ μυστήρια παρέδωκεν, οἶνον παρέδωκε, καὶ ἡνίκα ἀναστάς χωρὶς μυστηρίων ψιλὴν τράπεζαν παρετίθετο, οἶνω ἐκέχρητο, Ἐκ τοῦ γεννήματος, φησί, τῆς ἀμπέλου. Ἄμπελος δὲ οἶνον, οὐχ ὕδωρ γεννᾷ».

λια³¹. Κατόπιν προχωροῦν στὴ συστηματικὴ ἐρμηνεία τοῦ σχολίου ἐπικαλούμενοι τὴ χρυσοστομικὴ Θεία Λειτουργία καὶ τὴ σχετικὴ ἐκκλησιαστικὴ Παράδοση, ὅπου ὁ οἶνος ἀναμιγνύεται μὲ τὸ ζέον. Μάλιστα, οἱ Πατέρες τῆς Πενθέκτης δίδουν καὶ τὴ συμβολικὴ σημασία αὐτῆς τῆς Παράδοσης, ποὺ εἶναι ἡ ἀποτύπωση τῆς ρέουσας αἷμα καὶ ὕδωρ πλευρᾶς τοῦ Χριστοῦ³². Στὴ συνέχεια γιὰ νὰ ἐνισχύσουν τὸ ἐκ τῆς χρυσοστομικῆς Θείας Λειτουργίας ἐπιχείρημα, ἐπικαλοῦνται τὴ συμφωνία της μὲ τὶς Λειτουργίες τοῦ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου καὶ τοῦ Μ. Βασιλείου ὡς πρὸς τὸ σημεῖο τῆς μίξης οἴνου καὶ ὕδατος, καθὼς καὶ τὴν προγενέστερη κανονικὴ νομοθεσία τῆς Συνόδου τῆς Καρθαγένης³³.

Μετὰ ἀπὸ ὅλο αὐτὸ τὸ σκεπτικὸ ἢ Σύνοδος διατυπώνει τὸν ποινικὸ κανόνα δικαίου ὁ ὁποῖος ἀντιμετωπίζει μὲ καθάρηση τὸν ἱερουργὸ ποὺ θὰ ἀκολουθήσει τὸ ἀρμένικο ἔθιμο τῆς ἀποκλειστικῆς χρήσης οἴνου στὴ Θεία Εὐχαριστία: «Εἴ τις οὖν ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, μὴ κατὰ τὴν παραδοθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων τάξιν ποιεῖ, καὶ ὕδωρ οἴνω μιγνύς, οὕτω τὴν ἄκραντον προσάγει θυσίαν, καθαιρείσθω, ὡς ἀτελῶς τὸ μυστήριον ἐξαγγέλλων, καὶ καινίζων τὰ παραδεδομένα»³⁴.

Μὲ τὴ διατύπωση «τὴν τοῦ Πατρὸς διάνοιαν ὀρθοδόξως ἀποκαλύπτομεν» οἱ Πατέρες τῆς Πενθέκτης ἐρμηνεύουν αὐθεντικὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου, τὸν ὁποῖο ἐσφαλμένα κατανόησαν οἱ Ἀρμένιοι καὶ ὀδηγήθηκαν

31. ΣΤ'32, ΡΠ2, σελ. 373: «Τῆς γὰρ πονηρᾶς τῶν Ὑδροπαραστατῶν αἰρέσεως παλαιᾶς ὑπαρχούσης, οἱ ἀντὶ οἴνου, μόνω τῷ ὕδατι ἐν τῇ οἰκείᾳ θυσίᾳ κέχρηται, ἀνασκευάζων οὗτος ὁ θεοφόρος ἀνὴρ τὴν παράνομον τῆς τοιαύτης αἰρέσεως διδαχὴν, καὶ δεικνύς, ὡς ἐξ ἐναντίας τῆς ἀποστολικῆς ἴενται παραδόσεως, τὸν εἰρημένον κατεσκευάσε λόγον».

32. Ὁ.π.: «Ἐπεὶ καὶ τῆ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ, ἐνθα τὴν ποιμαντικὴν ἐνεχειρίσθη ἡγεμονίαν, ὕδωρ οἴνω μιγνύναι παρέδωκεν, ἡνίκα τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελεῖσθαι δεήσεις, τὴν ἐκ τῆς τιμίας πλευρᾶς τοῦ λυτρωτοῦ ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐξ αἵματος καὶ ὕδατος κρᾶσιν παραδεικνύς, ἥτις εἰς ζωοποίησιν παντός τοῦ κόσμου ἐξεχύθη, καὶ ἁμαρτιῶν ἀπολύτρωσιν· καὶ κατὰ πᾶσαν δὲ ἐκκλησίαν, ἐνθα οἱ πνευματικοὶ φωστῆρες ἐξέλαμψαν, ἡ θεόδοτος αὕτη τάξις κρατεῖ».

33. ΣΤ'32, ΡΠ2, σελ. 373: «Καὶ γὰρ καὶ Ἰακώβος, ὁ κατὰ σάρκα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀδελφός, ὃς τῆς Ἱεροσολυμιτῶν ἐκκλησίας πρῶτος τὸν θρόνον ἐνεπιστεύθη, καὶ Βασίλειος, ὁ τῆς Καισαρέων ἀρχιεπίσκοπος, οὗ τὸ κλέος κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διέδραμεν, ἐγγράφως τὴν μυστικὴν ἡμῖν ἱερουργίαν παραδεδώκοτες, οὕτω τελειοῦν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ἐξ ὕδατος τε καὶ οἴνου τὸ ἱερὸν ποτήριον ἐκδεδώκασι. Καὶ οἱ ἐν Καρθαγένῃ συναχθέντες ὅσοι Πατέρες, οὕτω βῆτῶς ἐπεμνήσθησαν, ἵνα ἐν τοῖς ἀγίοις μηδὲν πλέον τοῦ σώματος, καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου προσενεχθῆι, ὡς καὶ αὐτός ὁ Κύριος παραδέδωκε, τουτέστιν ἄρτου καὶ οἴνου, ὕδατι μεμιγμένου».

34. Ὁ.π., σελ. 374.

στήν πλάνη του νὰ τελοῦν τὸ μυστήριο μόνο μὲ οἶνο καὶ χωρὶς ὕδωρ. Μὲ τὴ διατύπωση ἐξάλλου «Ὡς ἂν μὴ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κατέχοντο τῇ ἀγνοίᾳ»³⁵, συγχωροῦν τὴ μέχρι τότε ἄγνοια περὶ τοῦ πρακτέου, ἀλλὰ ὅμως ἀπαιτοῦν «ἀπὸ τοῦ νῦν» ἡ Θεία Εὐχαριστία νὰ τελεῖται πάντοτε μὲ χρῆση «ἄρτου καὶ οἴνου, ὕδατι μεμιγμένου»³⁶. Συνεπῶς, ὁ παραβάτης αὐτῆς τῆς διατάξεως, ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ὁ ὁποῖος δὲν τελεῖ τὴ Θεία Εὐχαριστία κατὰ τὴ ρύθμιση αὐτῆ «ὕδωρ οἴνω μιγνύς», ἡ ὁποία ρύθμιση ἀποτελεῖ καὶ «τὴν παραδοθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων τάξιν»³⁷ ἀπειλεῖται μὲ καθαίρεση.

Ὁ ἀνωτέρω ἱερός κανόνας εἶναι ἓνα τυπικὸ παράδειγμα τῆς νομοτεχνικῆς ἐκφορᾶς τῶν κυρωτικῶν κανονικῶν διατάξεων. Γενικῶς, ἀποτελεῖ τὴν κρατοῦσα καὶ ὀρθὴ κατὰ τὴν ἀποψή μας γνώμη στὸν χῶρο τῆς ἐπιστήμης τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου, ὅτι οἱ ἱεροὶ κανόνες ἄμεσα ἢ ἔμμεσα ἔχουν ὅλοι ἀνεξαιρέτως καὶ ποινικὸ χαρακτήρα³⁸. Ὅμως, διαφέρουν κατὰ πολὺ ἀπὸ τὰ ἄρθρα καὶ τίς διατάξεις τῶν σύγχρονων ποινικῶν δικαίων, τὰ ὁποῖα διατυπώνουν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μόνο κυρωτικούς κανόνες δικαίου, κατὰ τρόπο ἀπολύτως λιτό, περιέχοντες μόνο τὰ ἀπαραίτητα ἐκεῖνα στοιχεῖα πού πληροῦν τὴν ὑπόσταση τοῦ ἐγκλήματος, τυποιοῦν τὸ ἄδικο τῆς πράξης καὶ προβλέπουν τὴ σχετικὴ ποινή³⁹. Ἀντιθέτως, οἱ ἱεροὶ κανόνες, προϊόντα τῆς Βυζαντινορωμαϊκῆς περιόδου⁴⁰, ἀλλὰ καὶ κείμενα πού δὲν ἐξαντλοῦνται ὡς

35. Ὁ.π., σελ. 373.

36. Ὁ.π., σελ. 374.

37. ΣΤ'32, ΡΠ2, σελ. 374.

38. Π. Χριστινάκη, *Τὰ ὑποκειμενικά στοιχεῖα τοῦ ἀδίκου*, σελ. 104-109. Εἶναι γνωστὸ ὅτι μέρος τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως γιὰ τὴν Ὀρθόδοξη θεολογία εἶναι οἱ ἱεροὶ κανόνες, οἱ ὁποῖοι συγκροτοῦν τὸ ὕψιστο ἀπὸ πλευρᾶς κύρους καὶ αὐθεντίας δίκαιο τῆς Ἐκκλησίας τὸ σύνολο ἐκείνων τῶν κανόνων δικαίου πού ρυθμίζουν τὴν ἐπίγεια ζωὴ καὶ δράση τῆς καὶ ἀποτελοῦν ἐφαρμογὲς τῶν δογμάτων τῆς (Ι. Καρμίρη, *Δογματικῆς τμήμα Ε'*. Ὀρθόδοξη Ἐκκλησιολογία, Ἀθήναι 1973, σελ. 297, Ν. Μητσοπούλου, *Θέματα Ὀρθοδόξου Δογματικῆς Θεολογίας*, ἐκδ. Πανεπιστήμιου Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1983, σελ. 28). Γιὰ τὸ ἀλάθητο τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τίς διαφορὲς θεωρήσεις περὶ τοῦ κύρους καὶ τῆς ἰσχύος τῶν ἱερῶν κανόνων βλ. μεταξὺ ἄλλων Στυλιανῶ Χαρκιανᾶκη, *Περὶ τὸ ἀλάθητον τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Ὀρθόδοξῳ Θεολογίᾳ*, Ἀθήναι 1965, Κ. Μουρατίδου, *Τὸ αἰώνιον κύρος τῶν ἱερῶν κανόνων*, Ἀθήναι 1972, Βλ. Φειδᾶ, «Ἱστορικοκανονικαὶ καὶ ἐκκλησιολογικαὶ προϋποθέσεις ἐρμηνείας τῶν ἱ. κανόνων», *ΕΕΘΣΠΑ* 18 (1972) 233-284. Βλ. καὶ Π. Εὐδοκίμωφ, *Ἡ Ὀρθοδοξία*, μτφρ. Α. Μουρτζοπούλου, ἐκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 252-253, Π. Χριστινάκη, *Τὰ ὑποκειμενικά στοιχεῖα τοῦ ἀδίκου*, σελ. 104. Πρβλ. Α. Θεοδώρου, *Ἡ οὐσία τῆς Ὀρθοδοξίας*, ἐν Ἀθήναις 1961, σελ. 349, Ι. Καρμίρη, *Ὀρθόδοξος Ἐκκλησιολογία*, σελ. 677, 701. Βλ. καὶ ἀντίθετη ἀποψη Γ. Πουλῆ, *Ἐκκλησιαστικὸ Ποινικὸ Δίκαιο*, σελ. 137.

39. Ν. Χωραφᾶ, *Ποινικὸν Δίκαιον*, σελ. 28.

40. Τὴν περίοδο αὐτὴ τὸ δίκαιο ἔχει χαρακτήρα περιπτωσιολογικὸ (βλ. Π. Χριστινάκη,

πρὸς τὸν σκοπὸ τους στὴν ποινικὴ ρύθμιση ἑνὸς ζητήματος, ἔχουν κυρίως παιδαγωγικὸ καὶ σωτηριολογικὸ προσανατολισμό⁴¹. Γι' αὐτό, εἶναι ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενό τους πολὺ πιὸ πλούσιοι καὶ ἀναλυτικοὶ ἀπὸ τὶς σύγχρονες ποινικὲς διατάξεις⁴².

Στοὺς ἱεροὺς κανόνες ὑπάρχουν κατὰ κανόνα ὅλα τὰ στοιχεῖα μιᾶς ποινικῆς ρύθμισης. Ἔτσι, δηλώνονται τὰ στοιχεῖα τῆς ἀντικειμενικῆς καὶ ὑποκειμενικῆς ὑπόστασης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος, προβλέπεται ρητὰ ἡ ποινή, καὶ κάθε ἄλλο τυχὸν στοιχεῖο, πού ἀφορᾷ τὸ ἄδικο καὶ τὸ ἀξιοποῖνο, ὅπως λόγοι ἄρσης τοῦ ἄδικου χαρακτήρα τῆς πράξης, ἐξαιρέσεις ἀπὸ τὸ ρυθμιστικὸ πεδίο τοῦ κανόνα, ἐξωτερικοὶ ὅροι τοῦ ἀξιοποίνου⁴³ ἢ διατάξεις μεταβατικοῦ-διαχρονικοῦ δικαίου⁴⁴. Ὅλα τὰ ἀνωτέρω ὑπάρχουν στὶς διατάξεις τοῦ σύγχρονου οὐσιαστικοῦ ποινικοῦ δικαίου. Στὰ κείμενα τῶν ἱερῶν κανόνων ὅμως συχνὰ ἐμπεριέχονται καὶ ἄλλα στοιχεῖα, ὅπως ὁ πρωτεύων κανόνας δικαίου, ὁ δικαιολογητικὸς λόγος τῆς κύρωσης (ratio legis), γενικὲς ἀρχὲς δικαίου, στοιχεῖα ἠθικῆς ἢ δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας κ.ἄ. Αὐτὸ συμβαίνει διότι συνετάγησαν σὲ μιὰ ἐποχὴ μὲ τελειῶς διαφορετικὴ νομοτεχνικὴ πρακτικὴ ἀπὸ αὐτὴ πού ἀπαντᾷ στὰ σύγχρονα δίκαια⁴⁵ ἀλλὰ καὶ διότι ἐκτὸς ἀπὸ ποινικὸ ἔχουν καὶ ποιμαντικὸ χαρακτήρα⁴⁶.

Ὡστόσο, ὁ φόβος τῆς ποινῆς ὡς προληπτικὸς παράγοντας τοῦ ἐκκλησια-

Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος, σελ. 65, Σπ. Τρωιάνου, *Παραδόσεις Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, ἐκδ. Ἄντ. Σάκκουλα, Ἀθήνα-Κομοτηνὴ 1984, σελ. 413).

41. Γιὰ τὸν σωτηριολογικὸ χαρακτήρα τῶν ἱερῶν κανόνων βλ. Π. Χριστινάκη, *Τὰ ὑποκειμενικὰ στοιχεῖα τοῦ ἀδικίου*, σελ. 105.

42. Εἰρ. Χριστινάκη-Γλάρου, *Κριτικὴ ἀποκατάσταση καὶ χρῆση τοῦ Α' Τιμ. 3:6 στοὺς ἱεροὺς κανόνες*, σελ. 15-17.

43. Γιὰ τὴν ἔννοια τῶν ἐξωτερικῶν ὄρων τοῦ ἀξιοποίνου καὶ τὸν ὄρισμό τους στὴν ἐλληνικὴ καὶ ξένη ποινικὴ ἐπιστῆμη βλ. ad hoc Λ. Μαργαρίτη, *Οἱ ἐξωτερικοὶ ὅροι τοῦ ἀξιοποίνου*, Θεσσαλονίκη 1983.

44. Πρβλ. Χ. Σατλάνη, *Στοιχεῖα δικαίου καὶ εἰσαγωγὴ στὴ νομικὴ ἐπιστῆμη*, τεῦχ. Β', ἐκδ. Ἄντ. Σάκκουλα, Ἀθήνα-Κομοτηνὴ 2002.

45. Διατυπώσεις μὲ ἀμιγῆς θεολογικὸ ἐνδιαφέρον συναντᾷ κανεὶς στὶς ἐπικλήσεις πρὸς τὸν Θεὸ στὴν Ἰουστινιάνειο νομοθεσία. Βλ. Ἀ. Ἀλιβιζάτου, «Αἱ σχέσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς νομοθεσίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνες», *ΕΕΘΣΙΑ* 1 (1936) 259-280.

46. Τὴν ἀνωτέρω ἀνάλυση σχετικὰ μὲ τὴ σύγκριση μεταξὺ ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν σύγχρονων κανονικῶν διατάξεων ὡς πρὸς τὴ δόμησή τους βλ. Εἰρ. Χριστινάκη-Γλάρου, *Κριτικὴ ἀποκατάσταση καὶ χρῆση τοῦ Α' Τιμ. 3:6 στοὺς ἱεροὺς κανόνες*, σελ. 15-17. Γιὰ τὴν ποιμαντικὴ διάσταση τῶν ἱερῶν κανόνων βλ. ἀντὶ ἄλλων ἀρχιμ. Γεωργίου Καψάνη, *Ἡ ποιμαντικὴ διακονία κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνες*, ἐκδ. Ἄθως, Ἀθήνα 2003.

στικῶ ἐγκλήματος ἀφορᾷ σὲ πνευματικὰ ἀνώριμους ἀνθρώπους⁴⁷. Ἀπὸ τῆ μελέτῃ τῆς νομοτεχνικῆς πλευρᾶς τοῦ δικαίου τῶν ἱερῶν κανόνων διαφαίνεται ὅτι ἡ Ἐκκλησία σεβόμενη τὸ πρόσωπο τῶν μελῶν τῆς, διὰ τῶν κανόνων τῆς ἐπιχειρεῖ νὰ πείσει τοὺς πιστοὺς νὰ ἀποφύγουν τὴν ἁμαρτία, ἀποκαλύπτοντάς τους ὄχι μόνο ποιά πράξι εἶναι τιμωρητέα ἀλλὰ καὶ τὸ γιατί εἶναι ἄδικη. Κάτι τέτοιο θὰ ἀπαιτοῦσε ἐκτεταμένη ἀνάπτυξη τῆς διδασκαλίας τῆς, ἡ ὁποία ὅμως δὲν ἐνδείκνυται σὲ νομοθετικῶν χαρακτήρα κείμενα⁴⁸. Γι' αὐτὸ οἱ Πατέρες τῶν Συνόδων πολλὰς φορὰς ἐπιλέγουν ἀντὶ νὰ παραθέσουν αὐτὰ τὰ ἐπιπλέον στοιχεῖα μὲ δική τους διατύπωση νὰ χρησιμοποιήσουν ἀγιογραφικὰ χωρία. Ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ἰδιαίτερα ἡ Κ.Δ., συνιστᾷ ἕναν κοινὸ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας κώδικα συμπεκνωμένης καὶ μεστῆς νοημάτων διδασκαλίας⁴⁹.

Ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ ΣΤ'32, ἡ κανονικὴ χρῆσις ἐνὸς ἀγιογραφικοῦ χωρίου κάποιες φορὰς προκύπτει ἀπὸ τὴν παράθεσις ἐρμηνευτικῶν-θεολογικῶν ἀναφορῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας στὸ χωρίο αὐτό. Οἱ ἀγιογραφικὲς καὶ πατερικὲς χρήσεις στοὺς ἱεροὺς κανόνες τεκμηριώνουν θεολογικὰ τὴν ἀναγωγὴ τῶν διατάξεων τους στὸ Θεῖο θέλημα μὲ τρόπο εὐσύνοπτο καὶ ἀποτελεσματικό. Ἐντάσσονται στὰ κανονικὰ κείμενα ὡς στοιχεῖα ἀναδειξέως τοῦ δικαιολογητικοῦ λόγου τῶν ποινικῶν τους ρυθμίσεων καὶ βοηθοῦν στὴ βαθύτερη κατανόηση τῶν ἐπιταγῶν τους ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, διότι ὁ παιδαγωγικὸς τους στόχος δὲν εἶναι ἡ ἄκριτη ὑποταγὴ σ' αὐτοὺς ἀλλὰ ὁ ἐνστερνισμὸς τους⁵⁰.

47. Ρωμ. 8:15: «Διότι δὲν ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας, διὰ νὰ φοβῆσθε πάλιν, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἰοθεσίας, διὰ τοῦ ὁποίου κρᾶζομεν· Ἀββᾶ ὁ Πατήρ» Βλ. καὶ Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Πρὸς Ρωμαίους* ΙΔ', β', PG 60,526: «κάκεῖνοι φόβῳ τιμωρίας πάντα ἐπραττον ἀγόμενοι, οἱ δὲ πνευματικοὶ ἐπιθυμία καὶ πόθῳ· καὶ τοῦτο δηλοῦσι τῶ καὶ ὑπερβαίνειν τὰ ἐπιτάγματα». Γιὰ τὴν «τῶ θερμῶ τοῦ πρὸς Θεὸν πόθου» μελέτῃ καὶ τήρησις τοῦ νόμου τῆς Ἐκκλησίας βλ. καὶ Προσφωνητικὸ Λόγο τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ΡΠ2, σελ. 297, Joannou i, σελ. 106.

48. Γιὰ τὸν νομοθετικὸν χαρακτήρα τῶν ἱερῶν κανόνων, πρῶτος κάνει λόγο στὸν χωρὸ τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου, ὁ Α. Ἀλιβιζάτος (Α. Ἀλιβιζάτου, *Τὸ κανονικὸν δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας*, ἀνατ. Θεολογίας (1941), σελ. 4-7).

49. Εἰρ. Χριστιανική-Γλᾶρου, *Κριτικὴ ἀποκατάστασις καὶ χρῆσις τοῦ Α' Τιμ. 3:6 στοὺς ἱεροὺς κανόνες*, σελ.18-20.

50. Εἰρ. Χριστιανική-Γλᾶρου, *Κριτικὴ ἀποκατάστασις καὶ χρῆσις τοῦ Α' Τιμ. 3:6 στοὺς ἱεροὺς κανόνες*, σελ. 18. Πρβλ. Ζ'1, ΡΠ2, σελ. 556: «Τούτων οὖν οὕτως ὄντων, καὶ διαμαρτυρουμένων ἡμῖν, ἀγαλλιώμενοι ἐπ' αὐτοῖς, ὡς εἴ τις εὔροι σκῦλα πολλά, ἀσπασίως τοὺς θείους κανόνες ἐνστερνιζόμεθα, καὶ ὀλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον κρατούμεν».

Με τὸν τρόπο πού χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὸν ΣΤ'32 τὸ χωρίο τοῦ Χρυσοστόμου, πέρα ἀπὸ τὸ πρόδηλο ἐρμηνευτικὸ στοιχεῖο πού παρέχει στὸ νομοθετικὸ σῶμα τῆς Πενθέκτης, τὸ ὁποῖο μάλιστα ἐνσωματώνεται στὸ κείμενο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ νόμου, ἀξιοποιεῖται ἡ ἀλληλεπιδραστικὴ μέθοδος ἐρμηνείας Ἀγίας Γραφῆς καὶ λοιπῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως. Ὁ κανόνας ἐρμηνεύεται αὐθεντικά μετὰ βάση τὸ Εὐαγγελικὸ ἀγιογραφικὸ χωρίο, προκειμένου νὰ θεμελιώσῃ τὸ δικαιολογητικὸ λόγο θέσπισής του. Τὸ ἀγιογραφικὸ χωρίο ἐξηγεῖται καὶ αὐτὸ αὐθεντικά, διὰ τοῦ συγκεκριμένου χρυσοστομικοῦ χωρίου, τὸ ὁποῖο ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὡς ὕπατο νομοθετικὸ ὄργανο τῆς Ἐκκλησίας ἐρμηνεύει, ἀποσαφηνίζει καὶ ἀναγνωρίζει ὡς ἀναπόσπαστο τμῆμα τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως.

Ἡ ἀγιοπνευματικὴ προέλευση τῆς θεόπνευστης Γραφῆς προσδίδει στὴ συστηματικὴ καὶ ἐνσυνείδητη ἀνάγνωσή της ἀνακαινιστικὴ δύναμη⁵¹. Ὁμως ἡ ἀνάγνωση ἀπὸ μόνη της δὲν εἶναι ικανὴ νὰ ὀδηγήσῃ τὸν ἄνθρωπο στὸν ἀγιασμό χωρὶς τὴν «εὐρεσιν τοῦ σκοποῦ» Τῆς⁵². Ἡ τελεολογικὴ ἐξηγητικὴ προσέγγιση γιὰ τὸν Χρυσόστομο δίδεται μέσω τοῦ φωτισμοῦ τοῦ Πνεύματος⁵³. Ἀφενός, καμία ἐρμηνευτικὴ προσπάθεια, ἀκόμη καὶ ἂν ἀνήκει στὸν πιὸ ἱκανὸ ἐρμηνευτὴ τῆς Γραφῆς, δὲν μπορεῖ νὰ ἐγγυηθεῖ σὲ θεσμικὸ ἐπίπεδο τὴν παρουσία τοῦ Πνεύματος, παρὰ μόνον ἐκείνη πού τελεῖται ἀπὸ τὴν καθόλου Ἐκκλησία, ὅπως αὐτὴ ἐκφράζεται αὐθεντικά ἀπὸ τὶς Οἰκουμενικὰς Συνόδους. Ἀφετέρου, καμία Σύνοδος δὲν ἀποκτᾷ καθολικὸ κύρος⁵⁴, ἂν δὲν εἶναι προσηλωμένη στὴν Ἱερὰ Παράδοση καὶ δὲν «πειθεταί»

51. Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Εἰς τὸν Λάζαρον λόγος τρίτος...*, PG 48,994: «Εἰ δὲ καὶ ἀνάγνωσις [τοῦ Εὐαγγελίου] γίνεται ἀκριβῆς. καθάπερ ἐν ἱεροῖς ἀδούτοις ἡ ψυχὴ τελομένη, οὕτως ἐκκαθαίρεται καὶ βελτίων γίνεται, τοῦ Θεοῦ ὁμιλοῦντος αὐτῇ διὰ τῶν γραμμάτων ἐκείνων. Μάλιστα μὲν, κἂν μὴ εἰδῆς τὰ ἐγκείμενα, ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀναγνώσεως πολὺς ἀγιασμός γίνεται».

52. Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Εἰς τὸν Γ' Ψαλμόν*, PG 55,35: «Ὡς γὰρ ἄνευ θεμελίου σαθρὰ ἡ οἰκοδομή, οὕτως ἄνευ τῆς εὐρέσεως τοῦ σκοποῦ οὐκ ὠφελεῖ».

53. Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν εἰρημένων... Ψαλμόν*, PG 51,126: «Οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῶν θείων Γραφῶν, οἱ μὲν ἀπλῶς ἀναγινώσκοντες τὰ γράμματα, γράμματα εἶναι νομίζουσι φιλά καὶ τῶν ἄλλων πλέον ἔχειν οὐδὲν· οἱ δὲ τοῖς τῆς πίστεως ὀφθαλμοῖς αὐτὰ καταμανθάνοντες, καθάπερ ἐκείνοι τοῖς τῆς τέχνης ὄργανοις, πυρὶ τοῦ Πνεύματος παραδιδόντες αὐτῶν τὴν ἐξέτασιν, ἅπαντα τὸν χρυσὸν αὐτῶν ὄψονται ῥαδίως». Πρβλ. Ἀ. Γλάρου, *Ἡ μνημοτεχνία τοῦ Θείου Λόγου κατὰ τὸν Ἱερὸ Χρυσόστομο*, ἐκδ. Γρηγόρης, Ἀθήνα 2007, σελ. 42-43.

54. Γιὰ τὴ σχέση τῆς ἐν Πνεύματι ἐνότητος καὶ τῆς καθολικότητος τῆς Ἐκκλησίας βλ. ἀντὶ ἄλλων, Γεωργίου Φλωρόσφκι, *Θέματα Ὁρθόδοξου Θεολογίας*, ἐκδ. Ἄρτος Ζωῆς, Ἀθήνα 1989, σελ. 191-209. Εἰδικὰ γιὰ τὴ χρυσοστομικὴ διδασκαλία γιὰ τὴν ἀγιοπνευμα-

οὔτε «κατακολουθεῖ» τίς ἀγιογραφικὲς ἐπιταγές, ὥστε ὁ βίος τῆς Ἐκκλησίας νὰ «μαρτυρεῖ τοῖς δόγμασι, καὶ τὰ δόγματα τὸν βίον ἀξιопιστότερον ἀποφαίνη»⁵⁵.

Οἱ Πατέρες τῆς Ἑβδόμης Οἰκουμενικῆς Συνόδου κάνουν λόγο γιὰ τὸ ἓνα καὶ μόνο Πνεῦμα ποῦ διέπει τὴν Ἁγία Γραφή καὶ τὴν λοιπὴ Ἱερὰ Παράδοση ὡς πρὸς τὴν ἐνιαία δομὴ τῆς ἐγγυητικῆς ποινικῆς λειτουργίας τους: «ἀσπασίως τοὺς θεῖους κανόνας ἐνστερνιζόμεθα, καὶ ὀλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον κρατύνομεν, τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τῶν ἁγίων σαλπιγῶν τοῦ Πνεύματος, τῶν πανευφήμων Ἀποστόλων, τῶν τε ἐξ ἁγίων οἰκουμεικῶν συνόδων, καὶ τῶν τοπικῶς συναθροισθεισῶν ἐπὶ ἐκδόσει τοιούτων διαταγμάτων, καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν. Ἐξ ἐνὸς γὰρ ἅπαντες καὶ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος ἀύγασθέντες, ὥρισαν τὰ συμφέροντα. Καὶ οὐς μὲν τῷ ἀναθέματι παραμπέμπουσι, καὶ ἡμεῖς ἀναθεματίζομεν· οὐς δὲ τῇ καθαιρέσει, καὶ ἡμεῖς καθαιροῦμεν· οὐς δὲ τῷ ἀφορισμῷ, καὶ ἡμεῖς ἀφορίζομεν· οὐς δὲ ἐπιτιμίῳ παραδιδόασι, καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως ὑποβάλλομεν»⁵⁶.

Ἡ θεωρητικὴ πρόταξη τοῦ σταδίου τῆς ἱστορικῆς-ὑποκειμενικῆς ἐρμηνείας στὴν ἐννοιολογικὴ διασάφηση κανονικῶν ὅρων⁵⁷ ἀλλὰ καὶ τὴν ὀριοθέτηση τοῦ πεδίου τῆς ποινικῆς ρυθμίσεως μέσω τῆς ἀνεύρεσης τῆς βουλήσεως τοῦ κανονικοῦ Νομοθέτη, λειτουργεῖ ἐν τέλει σὲ συγχρονισμό μὲ τὴν ἀντικειμενικὴ-τελεολογικὴ ἐρμηνεία, ἀφοῦ τὸ τελικὸ κριτήριον εἶναι ἡ βούληση τοῦ Χριστοῦ, ὅπως αὐτὴ ἐκφράζεται μέσα ἀπὸ τὸ αὐτὸ Παρακλητικὸ πνεῦμα τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς λοιπῆς Ἱερᾶς Παράδοσης⁵⁸.

τικὴ χαρισματικὴ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας βλ. Δημητρίου Βρεσθένης [Τρακατέλη], *Παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*, ἐκδ. Σήμαντρο, Ἀθήνα 1984, σελ. 90-100.

55. Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Ὁμιλία Π'*, PG 53,110, ὅπου τὸ χωρίο κάνει λόγο γενικὰ γιὰ τὴν εὐλαβῆ διάθεση καὶ εὐπέθεια πρὸς τὰ ἀγιογραφικὰ διδάγματα ὡς ἀρετὲς ποῦ πρέπει νὰ διέπουν κάθε μελετητὴ τῆς Γραφῆς. Γενικὰ γιὰ τὴν περὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς διδασκαλία τοῦ Χρυσοστόμου βλ. καὶ Βαρνάβα Κίτρου [Τζωρτζάτου], *Ἡ περὶ τῶν Ἁγίων Γραφῶν διδασκαλία Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*, β' ἐκδ. ἐπιμξ., ἐν Ἀθήναι 1965.

56. Ζ'1, ΡΠ2, σελ. 556.

57. Βλ. Φειδᾶ, «Ἱστορικοκανονικαὶ καὶ ἐκκλησιολογικαὶ προϋποθέσεις ἐρμηνείας τῶν ἰ. κανόνων», σελ. 237-239.

58. Εἰρ. Χριστινάκη - Γλάρου, *Κριτικὴ ἀποκατάσταση καὶ χρῆση τοῦ Α' Τιμ. 3:6 στοὺς ἱεροὺς κανόνες*, σελ. 19. Κατὰ τὸν Π. Σούρλα, ἡ σύγχρονη μεθοδολογία τῆς νομικῆς ἐπιστήμης ἀναγνωρίζει τὴν ἐνότητα τοῦ ἐρμηνευτικῶν μεθόδων καὶ ἀμφισβητεῖ τὴν αὐστηρὴ τήρηση χρονικῶν σταδίων ἐρμηνείας (γραμματικῆς, ὑποκειμενικῆς-ἱστορικῆς, συστηματικῆς καὶ ἀντικειμενικῆς-τελεολογικῆς). Βλ. Π. Σούρλα, *Justi*, σελ. 181-183.

